

פרשת נצבים

"ראה נתתי לפניך היום את-החיים ואת-הטוב ואת-המוות ואת-הרע:"
דברים פרק ל פסוק טו

אברבנאל

והנה אמרו החיים והטוב פירשו המפרשים שהחיים הם אורך הימים. והטוב הוא העושר והכבוד והבריאות. והמוות והרע הם בהפך זה. ואינו נכון בעיני אבל פירושו אצלי החיים הגופיים והטוב הנפשי ואמר זה לפי שבהכרח החיים יש הונאה עצומה כי יש מהם שמתדמין חיים במראיתם והם רע והפסד. ומהם חיים מכוונים אל הטוב והשלמות כי הנה חיי הרשעים עם היותם חיים כפי המציאות הנה הרע וההפסד כרוך בעקבם. וכאמרם ז"ל בברכות פרק מי שמתו (ד' י"ח) רשעים אפילו בחייהם נקראים מתים. וחיי השלמים הם חיים לגוף וטוב ושלמות לנפש ועליהם אמר (תלים ל"ד) מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב. לפי שהטוב הוא תכלית החיים וצורתם והחיים מכוונים אל הטוב. ולא הטוב אל החיים. ולכן אמר כאן ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב. לפי שהיתה דרך הטובה ושמירת המצות מביאה אל חיי העולם הזה ואל הטוב הצפון לצדיקים לעולם הבא ובהפך לרשעים בביטול התורה והמצוות ששנות חייהם תקצורנה ויכרתו מן העולם הזה ומן העולם הבא. והוא אמרו ואת המות ואת הרע שהמות היא כנגד הגוף. והרע כנגד הנפש. וכמו ששם בתחילה ביאור המצות בפרשת ראה אנכי ביאר ואמה הברכה אשר תשמעו ככה ביאר כאן מה הוא דרך החיים והטוב אשר נתן לפניהם....

אוזניים לתורה

יחזור להזהירם עוד להגיד כי שני הדרכים בידם וברשותם ללכת כאשר יחפצו בה אין מונע ומעכב בידם לא מן התחתונים ולא מן העליונים. וכן הוא אומר להלן: "החיים והמוות נתתי לפניך... ובחרת בחיים". הרי שביד האדם לבחור אחד מב' הדרכים, ולפיכך האדם נקרא בעל בחירה. אבל הדבר צריך עיון עמוק, שהרי האדם מורכב:
א: מגוף השואף אל התאוות הארציות, והיצר סוכן בו ומסיתו להנות מהעוה"ז מלא חפנים.
ב: מנשמת רוח חיים, שנפח בו בוראו, והשואפת לדברים רוחניים ומואסת בתענוגי עוה"ז והיא נעזרת ע"י יצה"ט.

נמצא שהאדם נתון תמיד למלחמת איתנים, מלחמת הרוח עם החומר. והחומר נעזר תמיד מהסביבה הארצית שהאדם נתון בה, והוא רואה בעיניו את כל התענוגים, שיצרו הרע מגיש לו נגד חוקי התורה:

לאידך גיסא הנשמה מרוחקת ממקורה מרחק רב ואין עוזר לה במלחמתה עם החומר ואין ליצר הטוב מה להראות לאדם בעוה"ז, ואיך ינצח את יצר הרעה? ואם היה האדם נתון בשמים, במקום ממשלת הרוח, היתה יד הנשמה על העליונה, ולא היתה אז בחירה להרעה, כמו אצל מלאכי השרת.

ומתי אפשר לדבר על בחירה חופשית, אם היה הקב"ה נותן את האדם במקום נוטרלי, בין השמים ובין הארץ, במרחק שווה מן השמים ומן הארץ, אז היה האדם מושפע באופן שווה. מן הארץ – ארציות, ומן השמים – רוחניות, רק אז אפשר היה לדבר על בחירה חופשית של האדם ולומר לו "ובחרת בחיים" ולתת לו שכר על טוב בחירתו ולענשו אם יבחר ברע.

אבל כשאדם נמצא בסביבה ארצית, איך אפשר לו לבחור בחיי נשמות עלי ארץ?
והאמת שמשנתנה התורה לישראל, הרי יש עוזר גם לנשמה בארץ, כי ע"י לימוד התורה
אפשר להוריד, כביכול, את השכינה למטה, ול"חמם" את הנשמה באור ה' באופן שתוכל
לעמוד במלחמתה עם החומר.

ולפיכך נסמכה פרשה זו אל "כי קרוב אליך הדבר מאד, בפיוך ובלבבך לעשותו" שאם תזכיר
"את שמי" בפיוך ותלמוד תורה, אז תהי' היכולת להטות את לבבך לעשותו.

כלי יקר

ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב. כי אם חיים אתה מבקש צפה לטוב לעשות הטוב
בעיני ה'. ואם תאמר למה לא הקדים הטוב שהרי על ידי מעשה הטוב יזכה לחיים, תשובה
לדבר שבא להזהירו שלא יבקש לעשות הטוב בעיני ה' כדי שיחיה אלא יחיה כדי שיעשה
טוב, שלא יבקש חיים גופני כי אם יבקש החיים כדי שיוכל לעבוד בימי חייו את בוראו כמו
שנאמר (תהלים לד יג) מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב, שלכך אוהב ימים כדי
שיוכל לראות בהם בטוב ה' בתורה ומצוה כמו שאמר בסמוך לאהבה את ה' אלהיך ולדבקה
בו כי הוא חיך, רצה לומר זהו תכלית חיך כי אין הקדוש ברוך הוא נותן לך חיים כי אם
בעבור תכלית זה. וזה שאמר כאן לאהבה את ה' אלהיך וגו' וחיית ורבית. כאן הקדים אהבת
ה' אל וחיית ורבית, ובסמוך אמר למען תחיה אתה וזרעך לאהבה את ה', הקדים החיים
לאהבת ה', כי באמת הא בהא תליא כי אהבת ה' מביאה החיים ומכל מקום אתה לא תבקש
החיים לצורכך כי אם לאהבה את ה':

רבינו בחיי

ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב, להודיע כי בו יהיה תחיית המתים, ומזה אמר:
את החיים ואת הטוב, כי באותן החיים יזכו אל הטוב הצפון, ורצה לומר כי מעולם התחיה
יעתק אל העולם הבא שהוא הטוב הצפון, וזהו שאמר: את החיים, והוא תחיית המתים, ואת
הטוב הוא העולם הבא שאחר התחיה שעליו נאמר: (תהלים לא, כ) "מה רב טובך אשר צפנת
ליראיך", ואת הרע, זה נאמר על כת הרשעים שתהיה תחית שלהם לרעתם, והיו דראון לכל
בשר, כענין שכתוב: (דניאל יב, ב) "ורבים מיסני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה
לחרפות לדראון עולם".

משך חכמה

כי המצוה הזאת. פירוש, מצוה של תשובה, כמו שפירש העקרים. (פסוק טו) "ראה נתתי
לפניך היום את החיים (ואת הטוב) את המות (ואת הרע)". ובפרשת ראה (לעיל יא, כו) אמר
"ראה נתתי לפניכם היום ברכה וקללה וכו'", וזה קודם שאמר מצות התשובה. אבל כיון
שאמר מצות התשובה, הלא "החשבון" גדול מן "הדין" - שהיה יכול לשוב ולא שב, וזה
עבירה יותר גדולה ונתהוה מברכה וקללה חיים ומות. כי אם לא שב, אז מהקללה נעשית מות
חלילה, שכאשר אמר לו שישוב ולא שב, העול יותר גדול. ולכן מסיים (פסוק יט) "העדוטי
בכם היום" - שנתתי לכם מצות התשובה וכו' - "החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה"
- שמהקללה נעשה מות, ולכן (שם) "ובחרת בחיים". וזה מוסר נורא.

ליקוטי מוהר"ן תורה קעב

כל החסרונות שיש לאדם הן בנים או פרנסה או בריאות, הכל הוא מצד האדם עצמו, כי אור
הש"י שופע עליו תמיד, אך האדם ע"י מעשיו הרעים עושה צל לעצמו, שאין מגיע עליו

אור הש"י, ולפי מעשיו כן נעשה הצל המונע אור הש"י, ומגיע לו החסרון לפי המעשה שעל ידה נעשה הצל, והנה הצל הוא מדבר גשמי שעומד נגד דבר רוחני (היינו שהוא דק ממנו) כמו גשם עץ ואבן נגד אור הלבנה והחמה עושה צל, וכן ליקוי חמה ולבנה ע"י צל הארץ, וכן החמה בעצמה נגד מה שלמעלה ממנה, הוא גשמיות, ועושה צל נגדו, וע"כ האדם כפי גשמיותו וכפי מעשיו, כן עושה צל בעצמו שמונע ממנו אור ושפע של הש"י, אבל אם האדם מבטל עצמו, ואינו כלל מזה העולם, אזי אינו עושה צל, ומקבל אור הש"י, ועיקר אור הש"י הוא הכבוד, כי כל מה שברא הקדוש ברוך הוא לא ברא אלא לכבודו, כמ"ש (ישעיה מג) לכבודי בראתיו וכו'. וזה מלא כל הארץ כבודו (שם ו), היינו אם הוא מלא כל הארץ, שאינו כלל מזה העולם, אזי מקבל אור הש"י שהוא הכבוד: וזה (משלי ג) כבוד חכמים ינחלו, כי החכמה מאין תמצא (איוב כח), וע"כ החכמים שהם אין, זוכים לכבוד, ע"י שאינם עושים צל להפסיק, כי אין להם שום גשמיות כנ"ל: וכשהש"י מראה פנים שוחקות חיים וטובה לעולם, ולהיפך להיפך ח"ו. וכן הצדיק כשמראה פנים שוחקות הוא טוב, וכן להיפך. וזה ראה נתתי לפניכם היום את החיים ואת הטוב את המות וכו'. היינו לפניכם שלכם:

טללי חיים – הרב חיים הכהן זצ"ל "החלבן"

נתבונן מעט בפסוקים הללו. ראשית כל הפסוק מתחיל במילים "כי קרוב אליך הדבר". המושג "קרוב" מתייחס לקרבת הדבר לאדם. היינו שהנושא הוא המרחק. שלעומת המחשבה שהדבר נמצא בשמים, כאומרו – "מי יעלה לנו השמימה", או המחשבה שהדבר מעבר לים, כאומרו – "מי יעבור לנו אל עבר הים", באה התורה ואומרת לא כן הדבר, אלא "קרוב אליך הדבר מאד".

והנה באמת יסוד ראשון שניתן לומר בדבר זה הוא שהקרבה באה לבטא שהדבר נתון בידי האדם עצמו ולא בידי אחרים. כי כן משמע מפשט הכתוב – "לא בשמים הוא לאמר מי יעלה לנו השמימה", היינו שאינך צריך מישהו אחר שיוכל להביאו אליך, אלא "קרוב אליך הדבר", במובן שהוא מסור בידך. ולא זו בלבד, אלא שאפילו אינו תלוי בגורם חיצוני תכני, אלא "בפיך ובלבבך" שהם שני כוחות באדם שאינם תלויים כלל בגורמי חוץ.

נמצא שעניין הקרבה בא להורות שהדבר מסור לאדם, בלא תלות באחרים כלל...הנקודה הפנימית ביותר המחלישה את האדם וגורמת לו לסבור שאיננו מסוגל, היא התחושה שההצלחה תלויה בגורמי חוץ, בסיוע של אחרים או בתנאים חיצוניים הנדרשים לאדם. נקודה החולשה העצמית נובעת מהמחשבה שהאדם נזקק לאחרים.

"אין הדבר תלוי אלא בי" – כשהאדם עומד על נקודה זו בעומק הרגשת חיו, כששחרר את כל נקודות עצמיותו מכל תחושות תלות באחרים, אז מתגלית עוצמה פנימית אדירה שבכוחה לגבור על כל קושי וכל אתגר. אך כשהחולשה מחלחלת פנימה, ומשדרת לאדם שאין בכוחו להצליח והוא זקוק לאחרים, אז ממילא כל טענה שהיא כבר תחליש את האדם ותפיל אותו לרשת הייאוש והחידלון.

למעשה, הנקודה העצמית של האדם היא הארת נשמתו, שהיא בת מלך, אדירה בכוחה ועשירה בהוויתה. באמת כל אתגרי העולם הזה אינם נערכים מאומה מול נהרת נשמת איש ישראל, שהיא אש לוחטת ומלאת גבורת א-לוקים חיים. כל חולשת האדם נעוצה בניתוק מאור נשמתו, שהוא אור חיו וסוד עוצמתו הפנימית. כובד החטאים, סיבוכי העוה"ז, מרחיקים את האדם מזיו נשמתו...

על כן, היסוד לכל עוצמת חיי האדם ואור חייו הוא נקודת קישורו אל אור נשמתו, שיכיר האדם שהוא עצמו איננו תלוי בשום גורם חיצוני. כל עוד שהוא עומד ופניו כלפי חוץ, מצפה שיבואו אחרים לעזרתו, הרי שהוא משליך יהבו חוצה ממנו, ומרחיק עצמו מקדושת נשמתו ששוכנת בחדרי חדרים, בפיו ובלבבו. הדרך להיאחז בנהרת הנשמה היא דווקא מתוך נקודת החופש מכל גורם חיצוני, ומתוך כך, מגלה האדם את מאגרי האור המצויים בו, מתנת שמיים, בת מלכים, החבויה באדם ומזומנת לסייעו בכל מסלול חייו בעולם הזה.

נמצא שהמחשבה שהצלחת האדם תלויה באחרים, אותה מחשבה המחפשת "מי יעלה לנו השמימה", מי יעזור לי, מי יעניק לי כוח, מי יפתור לי את מבוכותיי, הנה מחשבה זו היא הכולאת את רוחו של האדם ומשעבדת אותו לנטל הבריות ומועקות העולם הזה – אל תאמר "מי יעלה לנו השמימה.... מי יעבור לנו אל עבר הים" אלא אמור לנפשך, לעצמיותך – "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו".

והנה יש להתבונן בשני הדימויים שניתנו בפרשה זו, של עלייה לשמים ומעבר לעבר הים: העלייה לשמים מזכיר לנו את עליית מרע"ה בהר סיני. והביטוי "מעבר לים אפשר שרומז על אברהם אבינו, שעבר מעבר לנהר, כדברי הנביא "בעבר הנהר ישבו אבותיכם" (יהושע כד:ב). (ד.מ. – כדאי לשים לב שגם אברהם וגם משה הביעו מרקע של ע"ז לגדלות בכוחות עצמם). באמת משה רבינו הי צריך להגיע לשמים כדי להביא את התורה, וא"א היה צריך לעבור את הים, אבל כיוון שהם כבר הביאו לנו את היסודות – לא נפלאות היא ממך.

והנה יש להבין היטב את שני התיאורים הללו – בשמים ומעבר לים. התיאור בשמים בא לבטא את הפער בין האדם ובין התורה, שהיא רוחנית נאצלת, עליונה מאד, והאדם לבוש חומר. זה קושי אחד שיש לאדם בעולם הזה, שהתלבשותו בחומר הרחיקה אותו מאד ממאור התורה... לעומת זאת, התיאור מעבר לים, בא לבטא את הקשיים שיש מצד העולם הזה, התאוות והרשעות, שהם כים נגרש וסוער. והיינו, שהנה תפקיד ישראל בעולם איננו רק נסיקה מהעולם הזה אל שמי מרום, אלא אחריות לטפל בכל צדדי העולם ולזככו. בניגוד לנצרות שטענה שיש לאדם לברוח מהעולם הזה ולהזניחו, אין אני בורחים מהעולם, אלא מרימים דגל אדיר של תיקון עולם במלכות ש-די.

וכיון שגם משה וגם אברהם הגיעו לשמים ולעבר הים, כל איש ישראל צריך לדעת שהוא כמי שעומד על מטמון עצום, רם ונישא מלא פלאי פלאות של יהלומי קודש ומרגליות אור, וכל המדרגות הנישאות של הקדושים אשר בארץ, נביאים ושרי קודש, ענקי תורה וגדולי מוסר, הנה כל אלו חקוקים בכל איש ישראל ממש... והיא נמצאת בפיו ובלבבו ממש לעשותו.

זה סוד "בפיך ובלבבך" – כי הכל כבר הונח ונחקק בפה ובלב – ואין האדם צריך אלא להוציא אל הפועל את האור הגנוז, כי אין קרוב יותר מלבבו של האדם, והוא אינו תלוי כלל באחרים, אלא באדם עצמו בלבד. אך צריך להאמין ולהקשיב ללבבו. ונמצא שאם האדם רחוק מה', אין זו אלא מחמת ריחוקו מהלב של עצמו, שאינו מאזין לרחשי הלב האמיתיים שבקרבו. ונוהה אחר רעשים חיצוניים המפריעים לאמת שבתוך הלב לדבר אל האדם. כי צריך לפנות אוזן אל הלב, אחרת לא ישמע האדם את דיבורי לבבו. ועל כן צריך לייחד זמן להתבודד עם עצמו ולהקשיב היטב אל לבבו באמת ובכנות, וככל שירגיל עצמו בכך, ימצא עצמו מהרה שב אל לבבו האמיתי, וממילא שב אל ה'... והפה מבוא אל הלב, בבחינת קול

מעורר הכוונה. כי הפה, בסוד דיבורי התורה, מעורר את לב האדם. וצריך להתמיד בדיבורי תורה ובדיבורי תפילה, ובכך יעורר לבבו ורצונו, להוציא אל הפועל את כל כוחותיו, בסוד "לעשותו".

והנה סוד לבבו של האדם מבפנים יודע הישב שאין הדבר תלוי אלא באדם עצמו, כי נקודת הרצון הפנימית שבקרב איש ישראל היא כאריה ישאג, אדירה ונעלה בקודש, ואין דבר שיכול לעמוד לפני הרצון הקדוש של איש ישראל.